

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Kadri Sammelselg
KS030

**KINNIPEETA VATE MOTIVEERIMINE
HÕIVAMISE EESMÄRGIL
(Tallinna Vangla näitel)
Lõputöö**

Juhendaja:
Ebe Värk
Tallinna Vangla sotsiaalosakonna
spetsialist- hariduskorraldaja

Tallinn 2006

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL “KINNIPEETAVATE MOTIVEERIMINE HÕIVAMISE EESMÄRGIL”.

TÖÖ PÕHITEKST ON KIRJUTATUD KIRJASUURUSEGA 12 JA KIRJATÜÜBIKS ON TIMES NEW ROMAN.

TÖÖ ON KIRJUTATUD KOKKU 58 LEHEKÜLJEL. KASUTATUD ALLIKATE KOGUARV ON 18. LÕPUTÖÖ KEELEKS ON EESTI KEEL. VÕÕRKEELNE KOKKUVÕTE ON INGLISE KEELES. LÕPUTÖÖ KOOSNEB NELJAST PEATÜKIST.

MÄRKSÕNAD: KINNIPEETAV, VANGLA, HARIDUS, TÖÖTAMINE, KINNIPEETAVATE HÕIVAMINE, HÕIVE, MOTIVEERIMINE.

KÄESOLEVA TÖÖ UURIMISOBJEKTIKS ON TALLINNA VANGLA NELJA VANGISTUSSEKTSIOONI KINNIPEETAVAD. VALIMIT KIRJELDATAKSE KINNIPEETAVA VANUSE, RAHVUSE, KURITEOLIIGI, KARISTUSAJA PIKKUSE JA VANGLAKARISTUSTE ARVU JÄRGI.

KÄESOLEVA LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON UURIDA KINNIPEETAVATE HÕIVATUST JA HÕIVATUSELE MOTIVEERITUST TALLINNA VANGLA VANGISTUSSEKTSIOONI KINNIPEETAVATE SEAS.

UURIMISMEETODINA ON KASUTATUD TALLINNA VANGLA VANGISTUSSEKTSIOONI KINNIPEETAVATE SEAS LÄBIVIIDUD ANKEETKÜSITLUST.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUSED.....	4
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	5
SISSEJUHATUS	6
1. MOTIVATSIOONI MÕISTE JA OLEMUS	8
1.1. Väline ja sisemine motivatsioon	16
1.2. Motiveeritud käitumine lastel ja täiskasvanutel.....	22
2. KINNIPEETAVALATE MOTIVEERIMINE VANGLAKONTEKSTIS.....	25
3. UURIMISMETOODIKA.....	29
3.1. Uurimismeetod.....	29
3.2. Uuritavad.....	29
4. UURIMISTULEMUSED JA JÄRELDUSED.....	33
4.1. Olulisemad järeldused uurimustulemustest.....	43
4.2. Ettepanekud.....	43
KOKKUVÕTE.....	46
SUMMARY	48
KASUTATUD KIRJANDUS	49
LISA 1. Ankeetküsitlus eesti keeles	51
LISA 2. Ankeetküsitlus vene keeles	55

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUSED

Antud lõputöös kasutatakse järgmisi mõisteid:

Kinnipeetav– vanglas vabadusekaotust kandev süüdimõistetud (Vangistusseadus, **RT I 2000, 58, 376; RT I 2006, 12, 79**);

Vangla– Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mille ülesandeks on vabadusekaotuse, aresti ja eelvangistuse täideviimine (Vangistusseadus, **RT I 2000, 58, 376; RT I 2006, 12, 79**).

Haridus– õppeprogrammidega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste väärtuste ja käitumisharjumuste süsteem, mida ühiskond tunnustab ning mille omandatust ta kontrollib (Eesti Vabariigi haridusseadus, **RT 1992, 12, 192; RT I 2005, 65, 498**);

Töötamine– kinnipeetava võimalus osaleda tasu eest vangla majandustöödel või töötada vanglas tegutsevate ettevõtete palgal.

Kinnipeetavate hõivamine, hõive– kinnipeetavate võimalus töötada, õppida üldharidus- või kutsekoolis ning osaleda sotsiaalõppes.

Motiveerimine- inimese tegevusele ajendavate jõudude teadvustamine ning nende vahendusel inimese mõjutamine (Vadi 2004: 91).

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Vanglakaristuste arv kõigi vastanute hulgas.....	32
Joonis 2. Haridustase kõigi vastanute hulgas.....	36
Tabel 1. Tagastatud ankeetide arv vangistusseksioonide kaupa.....	29
Tabel 2. Kinnipeetavate üldine vanus vastanute hulgas.....	29
Tabel 3. Kinnipeetavate vanus vangistusseksioonide kaupa.....	30
Tabel 4. Rahvuslik koosseis vastanute hulgas.....	30
Tabel 5. Kuriteoliigid, mille eest on süüdi mõistetud (vangistusseksiooniti).....	30
Tabel 6. Karistusaja pikkus vastanute hulgas.....	31
Tabel 7. Karistusaja pikkus vangistusseksioonide kaupa.....	31
Tabel 8. Vastanud kinnipeetavate haridustase vangistusseksioonide kaupa.....	36
Tabel 9. Tallinna Vanglas pakutavates tegevustes osalemine selle karistuse kandmise ajal vangistusseksiooniti.....	39
Tabel 10. Vangistuse mõju kinnipeetavatele vangistusseksioonide kaupa.....	41
Tabel 11. Kinnipeetavate arvamus, kas karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grüpitöödes ja rühmateraapiates võib neid aidata pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada.....	42

SISSEJUHATUS

Inimesed on alati mõtisklenud, miks tegutseda. Tavaliselt on põhjuseks soov mõista inimese tegevuse aluseid. Mõned neist võivad omada tühist uudishimu, kuid enamasti on see püüe kontrollida või mõjutada inimese käitumist. Paljude arvates on see jõupingutus vähendamaks ebamugavust. (Furchtgott 1999: 2)

Inimese tegevusmotiivide mõistmine annab vastuseid miks- küsimustele, nagu: *Miks inimene midagi teeb? Miks ta eelistab üht tegevust teisele?* (Vadi 2004: 91) Näiteks, miks otsustab kinnipeetav karistuse kandmise ajal vanglas töötada või üldse mitte midagi teha ja lasta ajal lihtsalt minna?

Kuna vanglaid ei peeta enam pelgalt karistusasutusteks, vaid vangistuse üheks eesmärgiks on kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele. Resotsialiseerimine ehk kinnipeetava taassuhestamine ühiskonda toimub peamiselt õppimis- ja töövõimaluse pakkumise, sotsiaaltöö, psühholoogilise nõustamise, religioosse tegevuse ja meditsiinilise abi kaudu.

Käesoleva töö aktuaalsuse tingis tõsiasi, et Eestis ei ole vanglad suutnud tagada kinnipeetavate resotsialiseerimist, mida näitab kinnipeetavate kõrge retsidiivsus. Üheks lahenduseks on pakkuda vanglas kinnipeetavatele tööd, õppimisvõimalusi ning osalemist rehabiliteerivates programmides, millega nad oleksid võimalikult kasulikult hõivatud, sest indiviidi toimetulekuvõime suurendamisel on esmane roll igapäevaoskustel, haridusel, tööoskuste õpetamisel ja töövõimaluste pakkumisel.

Antud lõputöö teoreetiline osa koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk käsitleb motivatsiooni mõistet ja olemust, tuuakse välja motivatsiooni erinevaid definitsioone. Esimeses alapeatükk käsitleb sisemist ja välist motivatsiooni. Teine alapeatükk käsitleb motiveeritud käitumist lastel ja täiskasvanutel.

Teoreetilise osa teine peatükk käsitleb kinnipeetavate motiveerimist vanglakontekstis.

Lõputöö uurimuse osa koosneb samuti kahest peatükist, milles esimene käsitleb uurimismetoodikat, kus kirjeldatakse uurimismeetodit ja valimit ning uurimuse teises (lõputöö neljas peatükk) peatükis tuuakse välja uurimustulemused ja järeldused.

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida kinnipeetavate hõivatust ja hõivatusele motiveeritust Tallinna Vangla vangistusseksiooni kinnipeetavate seas. Hõivatuse all peetakse silmas sihipärast tegevust, nagu õppimine, töötamine, rehabiliteerivates programmides osalemine jne.

Lähtuvalt eelnevast, on püstitatud järgmised **hüpoteesid**:

1. Kinnipeetavate sihipärane tegevus mõjutab vangistuse täideviimise eesmärke positiivselt.
2. Kinnipeetavad pigem tegelevad sihipärase tegevusega vangistuse ajal kui lasevad lihtsalt ajal minna.
3. Kõige enam on kinnipeetavad motiveeritud töötama, kuna töö eest saab raha ja karistusaeg läheb kiiremini.

1. MOTIVATSIOONI MÕISTE JA OLEMUS

McReinolds märkis, et väga keeruline on selgelt välja tuua täpset motivatsiooni definitsiooni, kuigi alati on olnud vajadus selgitada käitumisel kasutatavaid püüdlusi (Furchtgott 1999: 4).

Motivatsiooni psühholoogilise definitsiooni väga laia “tavalise tähenduse” on esitanud B. Weiner. Autor lihtsalt küsib, miks loomad või inimesed valivad teatud viisil käitumise. (Furchtgott 1999: 6)

Motivatsiooni võib defineerida kui sisemist seisundit, mis aktiveerib ja annab suuna isiklikele mõtetele, tunnetele ja tegudele. Motivatsiooni iseloomustab soov saavutada eesmärk, mis toob isiklikku kasu või tasu (Freeman 1999: 290).

T. Good ja J. Brophy määratlevad motivatsiooni hüpoteetilise konstruktsioonina, mis seletab eesmärgipärase käitumise enesealgatuslikkust, kindlasuunalisust, jõulisust ja püsivust (Krull 2000: 394).

Abraham Maslow` nurgakiviks motivatsiooni mõistmisel on väide, et inimesed omavad organismi tasandil tunde või elementaarseid vajadusi. Kuigi need elementaarsed vajadused on nõrgad ja tihti segased, on need siiski päritud alalistest jõududest, mis kujundavad inimese motivatsiooni vaikselt, kuid kindlalt. (Reeve 1992: 311)

Üks kõige tähtsamaid motivatsiooni allikaid ongi indiviidi vajadus suurendada oma vaimseid oskusi. Indiviidid on oma olemuselt teoretikud, kes peavad lugu intelligentsusest. Nad usuvad, et tark olla, on vaja näidata ennast targana. See tähendab mitte teha vigu või kuidagi teistmoodi näidata vaimset nõrkust. Teoretikud usuvad vastupidiselt, et tark olla, on vaja õppida ja tõsta inimese

vaimseid oskusi. Need inimesed ei karda teha vigu ja isegi uskuda, et eksimine võib olla kasulik, kuna see on viis, kuidas õppida. (Elliot jt 2005: 19)

Sageli käsitletaksegi motivatsiooni alusena inimese vajadusi. Vajadus on seisund, mille on esile kutsunud teatud tingimuste puudumine, mis kindlustaksid subjekti bioloogilise, vaimse ja sotsiaalse olemasolu ning arengu, ja mis seetõttu ajendab tegutsema puuduoleva saavutamiseks. (Vadi 2004: 92)

Üheks tuntumaks vajadusteteooriaks on Abraham Maslow` (1943) konstrueeritud vajadustepüramiid, kus mõned motiivid täidavad baasvajadusi (nt ellujäämise eesmärk), kui teised täidavad kõrgemaid, kasvule orienteeritud eesmärke. Näiteks sisaldas Abraham Maslow` klassikaline vajadustepüramiid füsioloogilisi, turva-, kuulumis-, tunnustus- ja eneseteostusvajadusi, kus ta kirjeldas vajadusi nende hierarhilistes seostes. Madalamal asetsevate vajaduste rahuldamine eelneb püramiidi kõrgemal astmel asetsevate vajaduste aktualiseerimisele. (Reeve 1992: 8; Vadi 2004: 94)

Esmasel astmel on inimese **füsioloogilised vajadused**. Nende rahuldamine on vajalik eelkõige organismi talitluseks. Kõik teised vajadused (turvalisuse- ja kaitsevajadus, kuulumis- ja sotsiaalsed vajadused, lugupidamisvajadus ja eneseteostusevajadus) on inimestel psühholoogiliselt loomuses. Füsioloogilisteks vajadusteks on tarvidus toidu, vee, hapniku, tegevuse, puhkuse, une järele. Kui esmased, ellujäämisvajadused on rahuldatud, lubab see esile kerkida turvavajadustel ja annab käitumisele energia ning jubi seda. Maslow arvates domineerivad inimmotivatsioonis eelkõige füsioloogilised vajadused. (Reeve 1992: 8; Vadi 2004: 94)

Teisel astmel paiknevad **turvalisuse-** ja **kaitsevajadus**. Nende tähtsust hakkab inimene tunnetama pärast seda, kui ta organismi funktsioneerimine on tagatud. Vajadus kaitstud olla ilmneb soovis vältida füüsilist vägivalda, hirmu, tagada organiseeritus ja tasakaal. Maslow näitas, et eriti vahetult väljendavad kaitstuse

vajadust lapsed. Tõise tegevuse korraldamise seisukohalt on huvitav, et inimesed, kes elavad ebastabiilses ja ohtlikus keskkonnas, pööravad vähem tähelepanu ametiaule, enesearendamisele ja on mures tuleviku pärast. Tõises tegevuses avaldub kaitstuse vajadus nii soovis olla kindlustatud tööga kui ka soovis vältida organismile ebasoodsaid töötingimusi. Füsioloogilised vajadused ja kaitstuse vajadus ühendatakse mõnikord mõistesse “põhivajadused”. (Vadi 2004: 94- 95)

Põhivajaduste rahuldamise järel vajab inimene tundeid ja armastust. Ta tahab teiste hulka kuuluda, suhelda ning olla armastatud. Neid vajadusi nimetatakse **kuuluvus-** ja **sotsiaalseteks vajadusteks**. Tööl rahuldab inimene neid väga mitmesugustes tegevustes. Selleks annavad võimalusi osalemine meeskonnatöös, näiteks spordivõistlustel või teistel ühisüritustel. Ka niinimetatud kohvipausid või koos einetamine võimaldavad suhtlemist töökaaslastega ja teiste hulka kuuluvuse tunnetamist. (Vadi 2004: 95)

Lugupidamisvajadus paikneb püramiidi neljandal astmel. See vajadus väljendub soovis lugupidamise ja püsiva enesehinnangu järele. Inimene vajab enese tunnustamist ja prestiiži. Enesest lugupidav inimene on võimeline tunnetama oma tugevaid ja nõrku külgi. Ta suhtub austusega ka teistesse inimestesse. Tööl avaldub lugupidamisvajadus soovis olla iseseisev tegevuses ja otsustamises. Lugupidamise seisukohalt on inimesele tähtsad staatuse sümbolid. Ka töötasu on selles kontekstis staatuse sümbol. (Vadi 2004: 95)

Püramiidi tipus asetseb **eneseteostusvajadus**, mis väljendub tahtes arendada ja kasutada oma võimeid. Praktilises tegevuses mõjutab see inimesi väga erinevalt. Seetõttu teostavad inimesed ennast mitut moodi. Maslow uuris peamiselt tuntud inimeste elulugudest (A. Lincoln, T. Jefferson, A. Einstein jt), kuidas kõrge eneseteostusvajadusega inimesed teistega suhtlevad. Sellised inimesed on vahetumad eneseväljendustes, mis ei tähenda käitumishinnade eitamist. Kõrge eneseteostusvajadusega inimene suhtub võrdse lugupidamisega endasse ja teistesse. Maslow kirjeldas neid kui suhteliselt iseseisvaid, sõltumatuid ja

ebamugavusi taluvaid inimesi. Kõrge eneseteostusvajadusega inimesed on demokraatlikud ning tundlikud “hea ja halva” suhtes. (Vadi 2004: 95)

Vene psühholoogid Rubinstein ja Leontjev postuleerisid, et vajadused vaid kutsuvad inimestes ja tegudes esile seda, et see, mis on juba tehtud, on ajendatud motiividest. Lisaks sellele juhivad vajadused tegevusest ja see omakorda tekitab teisi vajadusi. Enamik inimese motiive tuleneb tegevustest, mis olid minevikus suunatud mõne teise vajaduse rahuldamiseks. (Furchtgott 1999: 7)

Stagner vaatles motivatsiooni kui tavalist energia suunamist (Furchtgott 1999: 5).

Lazaruse arvates on motivatsioon nii isiksuse tunnus kirjeldamaks üksikisiku püüdu saavutamaks teatud eesmärke kui ka reageering ühiskonna teatud tingimustele. Need kaks käsitusviisi on omavahel seotud. Keskkonnale reageerimine on üksikisiku varjatud iseloomu funktsioon, et saavutada teatud eesmärke, on see siis positiivne või negatiivne. Viimane esines kui inimene otsis väljapääsu põgenemiseks või eemaldumist teatud keskkondlikest sõltuvustest. Mõiste teine käsitusviis on ülekande või relatsiooniline, kus inimene otsib välja keskkonnad, mis on kooskõlas tema motiividega ja vastupidiselt katse eemaldada teda ohtlikust keskkonnast. See lähenemine nõuab keskkonna iseloomulike tunnuste hindamist, et kindlaks määrata sobivus isiku motiividega. (Furchtgott 1999: 5- 6)

Motivatsioon on kui käitumisele energia andmine (õhutus, aktiveerimine) ja selle suunamine (tähelepanu keskpunk, eesmärk) (Elliot jt 2005: 170).

Motivatsiooniks nimetatakse sisemisi ajendeid, põhjuseid ja jõude, mis mõjutavad inimese tegevust. Motiveerimine on inimese tegevusele ajendavate jõudude teadvustamine ning nende vahendusel inimese mõjutamine. (Vadi 2004: 90- 91)

Enamikes lääne- euroopa keeltes tulenes motiivi, ajendi mõiste ladina keelsest sõnast, mis tähendab tõlkes liikumine või liigutus, mida kasutati näitamaks erutust, soovi, tahtmist, indu ja teisi sarnased mõisted, millest igauks on ühendatud tegevusega või kalduvusega tegutseda (Furchtgott 1999: 2).

McClelland, Koestner ja Weinberger väitsid, et inimeses eksisteerivad koos kaht tüüpi motiive: kaudsed motiivid, mis toimivad alateadlikult ja otsesed motiivid, mis on teadlikult kättesaadavad. (Elliot jt 2005: 32)

Kaudsed motiivid on teaduslikult oletatud, mis põhinevad tunde- eelistustel. See on võime kogeda motiivile omast täielikkuse ajendit kui rahuldust pakkuvat ja nauditavat. Selline võime on kolme tähtsama kaudse motiivi olemuses. Nad valivad, suunavad ja annavad käitumisele energiat. Kaudsed motiivid, mõjutatud õppimisest, tähelepanelikust suunamisest ja käitumisele energia andmisest, on automaatsed ning ei ole ettekujutatud ega- kirjutatud tahtlikul teadvusel. (Elliot jt 2005: 33)

McClelland oletas, et vastupidiselt kaudsetele motiividele, on otsesed motiivid ühendatud eesmärkide ja ootustega, mis on perspektiivne konkreetsele grupile (pere, sõbrad, ühiskond) ja see keskendub inimese otsustele ja käitumisele, mida grupp peab tähtsaks ja soovitatavaks. Mõnel juhul võivad otsesed motiivid tekkida ka inimese tähelepanekutest enda käitumise kohta või tagasiside kaudu teistelt nende arusaamade järgi selle inimese käitumisele. Otsesed motiivid on indiviidi enese- seotuse osa, suuliselt esitatud teadmised ja need võivad olla hinnatud eneseteadustamise kaudu. Vastavalt McClellandile, juhivad otsesed motiivid teadlike eesmärkide seadmisi ja nii ei saa ükski suunamine väljendada kaudseid motiive teatud kontekstis ja käitumisi või isegi välja lülitada motiveerivaid impulsse, mis tõstavad nii inimkäitumise paindlikkust kui ka stabiilsust, mis on võimalik teistele liikidele. Näiteks hambaarsti külastamine vaatamata teadmisele, mis seal juhtub või eksami õppimine, vaatamata õhtusele filmivaatamise ahvatlusele koos sõpradega. (Elliot jt 2005: 33)

Otsustav erinevus kaudsete ja otseste motiivide vahel on see, et kaudsed motiveerivad ja otsesed reguleerivad eesmärgile suunatud käitumist. Kaudsed ja otsesed motiivid erinevad ka ajenditüüpide poolest, millele nad reageerivad. (Elliot jt 2005: 33)

McClelland väitis, et kaudsed motiivid reageerivad ülesandesisesele (või tegevuse) ajenditele, milleks on nauding töötada ülesande kallal, mis on saavutusmotivatsiooni puhul väljakutsuv. Aga otsesed motiivid reageerivad sotsiaalselt välistele ajenditele, et esile tõsta väliseid nõudeid ja sotsiaalseid norme. Näiteks peegeldub katsetaja juhistest või teisest ülesande sooritusest. (Elliot jt 2005: 33)

Hiljutine uuring vihjab, et kaudsed motiivid, kaasa arvatud saavutusmotiiv, reageerivad tõenäolisemalt mittesuulise ajendi märguandele kui suulis-sümboolsele stiimulile. (Elliot jt 2005: 33) Inimesed, kel on kõrge saavutusmotivatsioon, püüdlevad mõõdukaid väljakutseid ja riske. Nad on huvitatud ülesannetest, mis ei ole liiga kerged ega liiga rasked. Kõrge saavutusmotivatsiooniga inimesed on püüdlejad, kes pidevalt üritavad teha asju iseenesest ja oma võimete ning oskuste tasemel. (Elliot jt 2005: 19)

Kaudsed ja otsesed motiivid mõjutavad erinevat tüüpi käitumisi. McClelland väitis, et kaudsed motiivid mõjutavad operantset käitumist. See on selline käitumine, mis ilmneb iseenesest ja stiimulite poolt esile kutsumata, samal ajal kui otsesed motiivid tekitavad vastavat käitumist. Ellioti, Dwecki ja Covingtoni arvates oli McClellandi arvamus vasturääkiv empiirilisele avastusele, mis väitis, et kaudsed motiivid on erinevalt tundlikud erinevatele, selgelt identifitseeritavatele stiimulitele ning ka vastuolus arvamustega, et motiivid tegutsevad osaliselt õppimaks eriliste vihjete ühendamist kaudsete oskuste/saavutustega ja tähelepanu suunama kaudsetele vihjetele. (Elliot jt 2005: 33)

Motiivide eriklassiks on emotsioonid (nt agressioon on vihast juhitud käitumine). (Reeve 1992: 25) Mõned teoreetikud arvavad, et emotsioonid on motivatsioonid, kuna need mõjutavad käitumist. Mõiste “motivatsioon” on kasutusel paljudel inimestel kui olemuselt võrdväärne otsus. Emotsioonid- nagu harjumused, ootused jne - võivad olla näidatud käitumise määraja või mõjutajana. Emotsioonid ei motiveeri käitumist. Vaid motiivid motiveerivad käitumist. Emotsioonid ei ole motiivid, aga nad on motivatsiooni süsteemi olulised osad, mis näitavad loomulike ajendite protsenti. Veelgi enam, eeldatavasti on motiivid ehitatud loomulikele ajenditele. Emotsioonid saadavad ja ka laiendavad motiivide mõju käitumisele. Näiteks tugevdavad emotsioonid motiive rahuldades reaktsioone, kas siis inimese edus või läbikukkumises. Emotsioonid tagavad tundelaengu, mis muudab motivatsiooni süsteemi nii võimsaks ja vastupidavaks ja kujundab käitumist. Emotsioonid on seotud veel esmase aju talituse tasandiga, mis jätkuvalt mõjutab, mida inimene tihti teeb või ütleb ilma, et teaks, mis toimub. (McClelland 1985: 128)

Motivatsiooni ei saa adekvaatselt kirjeldada ilma isiksuslike ega sotsiaalseid faktoreid arvestamata. Viimasel ajal ongi üha enam hakatud pöörama tähelepanu individuaalsetele erinevustele motivatsioonis, sh motivatsiooni tahtelistele aspektidele. Kõik see on aidanud mõista, et inimotivatsioon on erakordselt keeruline ilming ning ühe ja sama käitumise aluseks võivad olla täiesti erinevad sisemised motiivid. (Krull 2000: 394)

Inimeste käitumine muutub pingeseisundis sageli. Uuringud on näidanud, et indiviidid erinevad sündmustes, mis neid motiveerib ning samuti erinevad nende üksikute motiivide tugevused, mis on korra esile kutsutud. (Reeve 1992: 3- 4)

Inimkäitumise mõjutamine on tihedalt seotud ümbritseva keskkonnaga. Käitumise põhjusi indiviidi tasandil kirjeldab A- tüüpi motivatsioon, mis analüüsib inimese käitumist organisatsioonis. Seda nimetatakse mikromotivatsiooniks. Keskkonnategurid, mis mõjutavad inimese käitumist, nimetatakse B- tüüpi ehk

makromotivatsiooniks. Nendeks võivad olla ühiskonnas valitsevad tõekspidamised, väärtused jne. Makromotivatsioonil on tagasiulatuv mõju moraalile, tõekspidamistele ja ka kultuuriväärtustele. (Vadi 2004: 91)

Erinevate motivatsiooni esile kutsuvate mõjurite toimemehhanisme selgitavad motivatsiooniteooriad. Eristatakse kahte tüüpi motivatsiooniteooriaid:

1. Rahuloluteooriad, mis selgitavad inimese motivatsiooni vajadustest ja nende rahuldamisest lähtudes. Rahuloluteooriad näevad inimeste vajaduste rahuldamist seoses ümbritseva keskkonnaga. Vajadusi on võimalik rahuldada keskkonnaga koostegevusse asudes;
2. Protsessiteooriad, mille lähtekohaks on arusaam, et inimesed analüüsivad situatsiooni ja otsustavad, kas ja kuidas sellele reageerida. Neid nimetatakse ka kognitiivseteks teooriateks, sest põhirõhk on inimese erinevatel tunnetusprotsessidel. (Vadi 2004: 92)

Inimmotiivid võivad olla ilmselged või mitte nii silmnähtavad; seletatud või seletamatud; teadlikud või alateadvuslikud. See printsiip lihtsalt hoiatab, et inimekäitumises ei pruugi motiivid tuleneda vahetult. (Reeve 1992: 8)

Näiteks, mis paneb inimese minema restorani kell kuus õhtul? Selle tegevuse teostamise tendentsile aitab kaasa vähemalt kolm tegurit:

asjaolu, et see inimene sööb tavaliselt sellel kellaajal ja selles kohas- harjumus;
asjaolu, et see inimene ootab, et toit selles restoranis on sama kui varem- ootus;
asjaolu, et inimene on näljane. (McClelland 1985: 84)

Nagu me teame, on motivatsioon kogum toimivaid põhjusi, mis ajendab inimest tegutsema või teatud viisil käituma, ning et erinevate inimeste motivatsioonid ei ühti. Erinevusi põhjustavad erinevad huvid, veendumused, ideaalid,

väärtushinnangud ja hoiakud; füüsilised, psüühilised, rahvuslikud, ealised, soolised ja temperamendierinevused; iseloomu, võimekuse, intelligentsuse jm erinevused (Reeve 1992: 8)

Isiksuse traditsioonid on ära tuntavad, kuna inimesed jagavad need tavaliste motiivide hulka (nt nälg), aga see rõhutab, et individuaalsed erinevused eksisteerivad spetsiifiliste motiivide keskel (seas) (Reeve 1992: 25).

1.1. Väline ja sisemine motivatsioon

Sageli on raske selgusele jõuda, mil määral tekib motivatsioon mõneks tegevuseks, sh õppimiseks, sisemiste ja mil määral väliste tegurite toimet. Nii mõnigi kord põhjustab tegevust ühel tasemel vaadatult väline tasustus, mis omakorda kutsub esile sisemise huvi sama tegevuse vastu. On ka vastupidiseid juhte, kus algne sisemine huvi õppimise vastu saab toetust välise tasustusena. (Krull 2000: 401)

Kogemused näitavad meile, et on olemas kaks viisi, kuidas nautida tegevust: sisemiselt ja väliselt. Ühest küljest, pianist võib huvituda ja alustada klaverimängu nautimist, kuna see on võimalus lõbutseda ja treenida oskusi. Aga teisest küljest, klaverimäng võib olla nauditav, kuna see on võimalus teenida raha, võidutunnustust ja saada stipendiumi. Kui inimene võtab ette mingi tegevuse ainult eesmärgiga see täita, siis on see sisemine motivatsioon. Kui inimene võtab ette mingi tegevuse, et rahuldada motiive, mis ei ole seotud selle tegevusega, on tegu välise motivatsiooniga. Näiteks kui väliselt motiveeritud pianist esineb, et saada auhind, sotsiaalset tunnustust või rahalist kompensatsiooni, siis sisemiselt motiveeritud inimene osaleb ainuüksi kogemuse pärast, mis on ülesandele omane. Selle asemel, et mängida klaverit auhinna või raha pärast, esineb sisemiselt motiveeritud inimene, sest klaverimängimine rahuldab selliseid motiive, nagu uudishimu ja enesekindlus. (Reeve 1992: 146)

Motivatsiooni kujunemine nii väliste kui ka sisemiste stiimulite mõjul ja nende üheaegse toime vastuolus on põhjustanud psühholoogide seas palju vaidlusi. Ning nõnda on jaotatud motivatsiooniprobleeme seletavad teooriad liikumapaneva stiimuli asukoha järgi väliseks ja sisemiseks motivatsiooniks. (Krull 2000: 402)

Motivatsiooni uuringud algasid huvitava küsimusega: „Kui inimene on seotud sisemiselt huvitava tegevusega ja ta jätkab selle tegevusega, et saavutada väline tasu, siis mis juhtub tema sisemise motivatsiooniga?“. Näiteks, mis juhtub õpilase motivatsiooniga, kes loeb, kuna see pakub talle lõbu, peale seda, kui ta läheb kooli ja hakkab edaspidi lugema vaid sellepärast, et saada hindeid või vanematelt raha. Me võime eeldada, et makstes õpilasele lugemise eest raha, võib see lisada talle motivatsiooni. Aga kas pingutus ja tulemused on sellisel juhul maksimaalsed? See on nii, vaid juhul, kui õpilane naudib lugemist ja ta on lugemise eest ka raha saanud, siis sisemised (nauding) ja välised (raha) motivatsioonid võiksid liituda ja toota väga kõrge motivatsioonitaseme lugemiseks. (Reeve 1992: 146)

Üldjuhul ei vähenda väline tasustamine sisemist motivatsiooni. Välise tasustuse negatiivne mõju ilmneb siis, kui materiaalist tasustust antakse lihtsalt ülesande täitmise eest. Cameron ja Pierce osutavad, et „... välisel tasustamisel on negatiivne mõju sisemisele motivatsioonile, kui seda pakutakse tegevuse sooritajale ilma soorituse kvaliteedile nõudeid esitamata. (Krull 2000: 403- 404)

Väljend füsioloogilised vajadused on tähtis lisa motiveeritud käitumise analüüsides. Füsioloogilised vajadused, nagu nälg, ja motivatsiooni välised allikad, nagu raha, on võimsad käitumise mõjutajad (määrajad). Sisemine motivatsioon on kvaliteeti määrava motivatsiooni erinev loomus, mille juurde kuuluvad ka füsioloogilised vajadused. Selline motivatsioon ilmneb iseseisvalt sisemistest suundadest, loomupärastest füsioloogilistest vajadustest ja motiveerib käitumist ilma väliste tasudeta. (Reeve 1992: 141- 142)

Mitmed motivatsiooni teoreetikud on koondanud oma tähelepanu erinevustele sisemise ja välise motivatsiooni vahel. Sisemiselt motiveeritud inimesed tegutsevad enda huvist teatud tegevuse vastu, kui väliselt motiveeritud inimesed tegutsevad näiteks tasu saamise põhjustel. Tavaliselt eeldavad teoreetikud, et sisemine motivatsioon on parem kui väline motivatsioon ning seda toetavad ka tõendid. Näiteks paljud uuringud on tõendanud väliste ajendite kurnavaid mõjusid ja surveid motivatsioonile, et sooritada isegi loomupäraselt huvitavaid tegevusi ning sisemise motivatsiooni kaasaaitavaid mõjusid mitmetele õppimis- ja ülesande kohustustele. (Elliot jt 2005:113- 114)

Väline motivatsioon tutvustab motivatsiooni uurimisel käitumispsühholoogilisi vaateid. Biheiviorism ei eita käitumise sisemiste põhjuste olemasolu. Kuid see pooldab/ toetab vaidlust, et käitumise tegelikke põhjusi tuleb otsida mitte inimese seest, vaid väljast. Näiteks on nii raha, tasud kui ka karistamise ähvardused välised motivatsiooni allikad ja neist igaüks selgitab palju, miks inimesed käivad tööl, teevad oma kodutöid ja seovad end teatud tegevusega. (Reeve 1992: 25)

Vaid üks inimese välise motivatsiooni strateegia esindab külgetõmbavate ajendite pakkumist järeleandlikule käitumisele. Teine strateegia on vastumeelsete ajendite kasutamine. Sama moodi nagu inimesed käituvad saavutamaks külgetõmbavaid stiimuleid, nad ka käituvad, et vältida vastumeelseid stiimuleid. (Reeve 1992: 108)

Välise motivatsiooni uuring pöörleb ümber kolme keskse mõiste, milleks on „tasu“, „karistaja“ ja „ajendid“. Tasu on külgetõmbav keskkonnapoolne eesmärk, mis ilmneb järjestikku toimuvate käitumiste lõpus ja tõstab võimalust, et käitumine kordub. Heakskiit, palgatšekid ja trofeed on külgetõmbavad keskkonnapoolsed ajendid, mis ilmnevad peale „Aitäh!“ ütlemist, 40- tunnist tööädalat ja spordioskuste arendamist. Näiteks inimene, kes on saanud heakskiidu, palgatšeki või trofee osaliseks, on rohkem võimeline kordama sellist

käitumist, kui see inimene, kes ei saanud sellised külgetõmbavaid keskkonna objekte oma viisakuse, töö või praktika eest. (Reeve 1992: 10)

Karistaja on ebameeldiv keskkonnapoolne vahend, mida kasutatakse järjestikku toimuvate käitumiste lõpus ja langetab võimalust, et käitumine kordub. Kriitika, vanglaterminid ja avalik alandamine on ebameeldivad keskkonnapoolsed ajendid, mis esinevad peale lohakat riietumist, teiste vara varastamist või ühiskonnavastast suhtumist. Inimene, kes on saanud kriitika, vanglaterminite või avaliku alandamise osaliseks, on vähem võimeline kordama sellist käitumist, mille tõttu ta sai negatiivset vastukaja. (Reeve 1992: 10)

Ajend on keskkonnapoolne objekt, mis tõmbab inimest ligi end siduma järgneva käitumisega või tõrjub seda. Ajendid eelnevad käitumisele ja annavad tõe ootustele, et soodsad või ebasoodsad tagajärjed on lähedal. Peamised erinevused tasude ja karistajate vahel on: 1) millal kumbki esineb ja 2) mida eeldatakse, et keskkonna eesmärgid täidavad. (Reeve 1992: 10)

Tasud ja karistajad esinevad peale käitumist ja need tõstavad või langetavad käitumisele järgnevate sündmuste võimalusi. Ajendid esinevad enne käitumist ja suurendavad käitumise algatust. (Reeve 1992: 10)

Sisemine motivatsioon esindab uuringu tavasid, mis väidavad, et inimesed on sünnipäraselt aktiivsed ja sisemiselt motiveeritud. (Reeve 1992: 25) Olles lapsed, me lükkame ja tirime, raputame, viskame, tassime ja uurime asju ning küsime küsimusi asjade kohta, mis meid ümbritsevad. Olles täiskasvanud, me jätkame uurimist ja mängimist. Me mängime mängu, lahendame mõistatusi, võtame vastu väljakutseid, ehitame ja organiseerime ning teeme vähestel põhjustel mistahes tegevusi rohkem kui on huvi ja naudingut tegevuse vastu loomupäraselt antud. Tingimustes, kus välised tasud ja karistused tegevuse eest on minimaalsed, taotlevad inimesed tegevusi, mis tulevad sisemistest huvidest või sisemisest motivatsioonist. (Reeve 1992: 141)

Sisemiselt motiveeritud käitumine on lihtsalt defineeritav. See on selline käitumine, mis on tehtud ainuüksi lähtuvalt sisemisest huvist ja naudingust antud tegevuse teostamiseks. Me võime nautida muusika kuulamist, televiisori ja päikeseloojangu vaatamist, aga need ei ole sisemise motivatsiooni poolt käitumist juhtivad ja käitumisele energiat andvad ajendid. Sisemine motivatsioon on juurutatud vähestest erilistest psühholoogilistest vajadustest, kaasa arvatud isiklikust põhjustamisest ja uudishimust. Kui inimesed seovad end tegevustega, et rahuldada oma isiklike vajadusi ja uudishimu, siis nad tegutsevad sisemise motivatsiooni ajel. (Reeve 1992: 141)

Inimesed väidavad, et nad joovad ja söövad, kuna neil on selleks psühholoogiline põhjus. Käitumine toimub ja me vaatame psühholoogiasse, leidmaks käitumise sisemisi põhjusi. Et esitada väide, et inimene joob, kuna ta vajab vett, kuigi me ei tea kogu lugu. Inimene joob ka seepärast, et kohanduda sotsiaalsete tavadega, kas siis reklaami pärast või kuna ta kaaslased teevad ka nii. (Reeve 1992: 109- 110)

Edward Deci arvates on sisemiselt ajendatud käitumise korral tegemist motivatsiooniga, mida põhjustavad otseselt isiklik huvi, rahuldus- või rõõmutunne- kõik tegevused, millesse me lülitume, et tunda end pädeva ja olukorda kontrollivana. Tunde tekkimisel, et meie kompetentsusele ja enesemääratlusele seatakse piiranguid, nõrgeneb ka sisemine motivatsioon. (Krull 2000: 402)

Deci järgi esineb kahte tüüpi sisemiselt motiveeritud käitumist. Üks neist ilmneb siis, kui isik tunneb end mugavalt, kuid tüdinult ja otsib seetõttu võimalusi tunnetuslikuks aktiivsuseks, sh meelelahustuseks. Teine käivitub püüdes toime tulla väljakutset pakkuvate olukordadega või soovist vähendada ebakõla, st tasakaalutust oma arusaama ja välise informatsiooni vahel. (Krull 2000: 402)

Toetudes inimloomuse sisemise aktiivsuse kontseptsioonile, väidavad sisemise motivatsiooni teooriad, et kõrvuti baastarvete rahuldamise ja välisele mõjustusele reageerimisega ilmutavad inimesed huvi, uurivad oma keskkonda, lõbustavad end ja püüavad realiseerida oma võimeid. Isegi siis, kui kõik tarbed näivad olevat rahuldatud, kalduvad inimesed tegelema igasuguste harrastustega, sest see pakub neile sisemist rahuldust. Sisemise motivatsiooni uurijad ongi püüdnud luua teoreetilisi mudeleid sisemise motivatsiooni ilmingutest ja välja selgitada, mis muudab ühed või teised tegevused inimestele sisemiselt stimuleerivaks ning huvitavaks. (Krull 2000: 402)

Motivatsiooni uurijad küsivad, miks inimene seob end ühel hetkel teatud tegevusega, kuid ignoreerib seda tegevust teisel hetkel. Probleemiks on vastata, miks inimene, tutvudes valikutega, valib ühel hetkel ühe tegevuse suuna, aga teisel momendil lükkab selle tegevuse tagasi. Näiteks, miks õpilane õpib esmaspäeval, aga mitte teisipäeval või kolmapäeval? Miks sööb inimene suure eine kella kahe ajal, aga mitte näiteks kell kolm? Miks saab inimene ühel hetkel vihaseks, kui jääb liiklusummikusse, kuid teinekord ei lähe ta samas situatsioonis endast välja? (Reeve 1992: 3)

Atkinson ja Weiner viitasid harjumustele ja ootustele kui suurenevale motivatsioonile, kui liikuv inimene sooritab tegevust. Mõistet "motivatsioon" kasutataksegi vaid rääkides esilekutsutud motiividest, näiteks nälg. See on sellepärast nii, et kirjeldada harjumust kui motivaatorit või kui kaasaaitajat motivatsioonil väljuda mitte ainult traditsioonilisest kasutusest. (McClelland 1985: 84) See lükkab ka ümber terve mõistuse ja tutvustab põhimõttelist segadust, eriti uurides inimmotiive. Sellel tasandil peame me vahet tegema motiivikujutletud kui inimese loomus või iseloomujoon (üldine tendents olla kogu aeg näljane)- ja motivatsioonil- kujutletud kui motiivi iseloom, mis on esile kutsutud konkreetsel momendil aja jooksul (kui näljane on inimene nüüd ja praegu). Kui motivatsiooni terminit oli juba kasutatud, et kirjeldada mistahes asjaolu, mis paneb inimest tegutsema, ei olnud enam võimalik kirjeldada esilekutsutud

motiive. Kõigil nendel põhjustel me kasutamegi mõistet motivatsioon, et kirjeldada esilekutsutud motiive ja selliseid mõisteid nagu impulss või kalduvus tegutseda, kasutame kirjeldamiseks tegevuse kõikide tegurite täielikku mõju. (McClelland 1985: 85)

Kui inimesed tegutsevad lähtudes uudishimust, asjatundlikkusest, enesekindlusest ning omandavad ümbritsevat, siis nad tunnevad tegutsedes positiivset emotsiooni (huvi ja nauding) (Reeve 1992: 142).

Esmapilgul võib näida, et sisemiselt motiveeritud käitumised teenivad vähest eesmärki. Sellised käitumised, kuigi need näivad üsna otstarbekad ja tõsiselt tähelepanuväärsed, kui inimesed on arvestanud sellega, et nad on tegusad elusolendid, kes pidevalt uurivad koos vastastikkuseid toimeid ja kohanevad ümbruskonnaga. Et kohaneda, uurivad inimesed objekte, mis pakuvad neile uudishimu. Inimene arendab uusi oskusi ja tegeleb olemasoleva kompetentsiga. Inimene arendab ka oma võimekust muuta keskkonda paremaks. Lühidalt öeldes püüavad inimesed igavesti mõistmist ja omastada neid ümbritsevat keskkonda. (Reeve 1992: 142)

1.2. Motiveeritud käitumine lastel ja täiskasvanutel

Šveitsi õpetlane, Piaget, uuris, kuidas erinevates vanustes lapsed mängivad. Ta võitles tähelepaneku eest, et mäng on rohkem kui lihtsalt lõbus, mäng on ka hariv. Lisaks tavalisele rahulolule, mängivad lapsed, et kogeda uusi vaatepunkte, kokkupuuteid ja lõhnu, ning et õppida tagajärgedest ja piirata oma tegevusi. (Reeve 1992: 142)

Imikule on mäng sensomotoorne tegevus. Näiteks tuleb imik korduvalt toime lusikate, sõrmede, lilled, pliiatsite jne tõstmisega lihtsalt käeosavuse pärast. Imik vaatab vaatamise pärast, sikutab sikutamise pärast ja liigutab oma käsi liigutamise

pärast. Sellel esimesel mängu arengutasemel on imikule nauding omane. 18ks elukuuks on lapse mäng muutunud üha enam sümboolseks mänguks. Näiteks kasutab laps sageli juhuslikke objekte (nt kivi), et sümboolselt kujutada reaalse maailma objekte (nt maja). Kui laps saab vanemaks, alustab ta tasakaalu ja tugevuse saavutamist, et arendada kujutlusvõimet ja intelligentsi ning keele ja kõne valdamist ja üha enam sotsiaalseks muutumist. Mäng annab lapsele võimaluse kasutada ja harjutada tekkivaid oskusi ja talenti. (Reeve 1992: 142-143)

Nii nagu laste oskused arenevad ja muutuvad üha enam keerulisemaks, nii ka mäng. Täiskasvanud inimesele on mäng rohkem otstarbekas õppimisel ja avastamisel, kuidas keskkonda saaks muuta ja sellega manipuleerida. Sellest vaatepunktist on mängu üks tagajärg see, et ta seob omavahel lapsepõlve uuringud täiskasvanud inimese praktiliste oskustega. Teiste sõnadega, imikud uurivad, lapsed mängivad ja täiskasvanud kasutavad arenenud oskusi. (Reeve 1992: 144)

Sisemiselt motiveeritud käitumised sisaldavad uurimist, manipulatsiooni, vastuseisu väljakutsetele ning tagasisidet asjatundlikkusele peale kogemusi, püsivust ja mittesiduvust (Reeve 1992: 144).

Esmalt kohtub inimene tegevusega ja määrab enda jaoks ära, kas see on uudne, huvitav ja suurendab tema uudishimu. Kui mitte, siis inimene ei näita sisemiselt motiveeritud käitumist. Pigem pöörab inimene oma tähelepanu alternatiivsetele tegevustele, kui algne tegevus ei kutsu esile uudishimu. Kui nii, siis inimene uurib ja manipuleerib tegevusega ning kui tegevus on uuritud, alustab ta tutvumist, kas see tegevus pakub väljakutseid isiklikele oskustele ja asjatundlikkusele ning kas see tegevus võimaldab tagasisidet võimalikust asjatundlikkusest. Kui tegevus on väljakutsuv ja kindlustab tagasiside asjatundlikkuse kohta, siis muutub see selle inimese jaoks sisemiselt motiveerivaks tegevuseks. Nii kaua kui tegevus kindlustab nii väljakutse kui ka tagasiside asjatundlikkuse kohta, jätkab inimene enda sidumise selle tegevusega. Kui töö või ülesanne pole väljakutsuv ega anna

ka asjatundlikkusest tagasisidet, siis hindab inimene ümber, kas see tegevus on ikka uudne, huvitav ja uudishimu tekitav. (Reeve 1992: 144)

Mõned tegevused on alguses sisemiselt huvitavad ja omavad kõrget väärtust kuna noor laps leiab, et see on omaselt huvitav, lõbus ja tasuv. (Elliot jt 2005: 115)

Uurijad järeldasid, et lapsed peaks olema vähem tundlikud läbikukkumise või põrumise negatiivsetele mõjudele kui täiskasvanud (Elliot jt 2005: 205).

Kogu koolis käimise ja spordivõistlustel osalemise ning teiste tegevuste käigus omandavad täiskasvanud hulgaliselt keerukaid oskusi. Otseloomulikult on olemas suured individuaalsed erinevused, millises ulatuses need oskused omandatud on, kuid kõik täiskasvanute oskused kasvavad. Samuti võivad täiskasvanud õppida kontrollima ja muuta oma käitumist nii, et nad tulevad oma igapäevase rutiiniga paremini ja iseseisvamalt toime. (Elliot jt 2005: 223)

Üldiselt, lapsed ja täiskasvanud, kes on lähedaste poolt tunnustatud, ja kellel on head sotsiaalsed oskused, saavad paremini koolis hakkama ning neil on rohkem positiivset saavutusmotivatsiooni. Kuid sotsiaalselt tõrjutud ja väga agressiivsetel lastel on suurem risk negatiivsetele tulemustele, kaasa arvatud asjatundlikkuse ja motivatsioonilised tulemused. Selliste mõjude negatiivsus või positiivsus sõltub lähedaste inimeste loomulikust motivatsioonilisest suunast. Kõrge saavutusvajadusega lapsed, kellel on teisigi kõrge saavutusvajadusega lähedasi, nagu sõber, võib olla väga motiveeritud kogu aeg, kuid madala saavutusvajadusega lapsed, kes ühinevad madala saavutusvajadusega inimestega võivad muutuda veelgi vähem motiveerituteks, et teha koolitöid. (Elliot jt 2005: 224)

2. KINNIFEETAVATE MOTIVEERIMINE VANGLAKONTEKSTIS

Karistussüsteemi reformimise eesmärk on arendada välja paindlik ja individualiseeritud karistussüsteem, kus vangistuse tähelepanu keskpunktis on kuritegeliku käitumise põhjused igal üksikul juhul; suunata kinnipeetav õiguskaualekale käitumisele ning hoida alal ja suurendada tema toimetulekuvõimet vastavate oskuste ja teadmiste täiendamise kaudu. Resotsialiseerimine ehk kinnipeetava taassuhestamine ühiskonda toimub peamiselt õppimis- ja töövõimaluse pakkumise, sotsiaaltöö, psühholoogilise nõustamise, religioosse tegevuse ja meditsiinilise abi kaudu. (Eesti Vanglasüsteemi ... 2004)

Oma olemuselt on vangla ebaloomulik ja mõjub isiksusele mitmel viisil hävitavalt. Osana vanglasüsteemist suudavad haridus ja töötamine seda olukorda vähem ebaloomulikuks muuta ning teataval määral piirata kahjustusi, mida vangistus kinnipeetavatele tekitab. (Vanglaharidus 1990: 11) Vabaduse äravõtmine põhjustab kannatusi ja isiksuse allakäiku (Vanglaharidus 1990: 16).

Euroopa vanglaeeskirjades on öeldud, et vangistus on vabaduse äravõtmise tõttu juba iseenesest karistus. Seetõttu ei pea vangistustingimused ja vanglarežiim sellest tulenevaid kannatusi suurendama, välja arvatud need juhtumid, mis kaasnevad põhjendatud eraldamise või korra hoidmisega. (Vanglaharidus 1990: 16) Vanglakaristust kandvaid indiviide on võimalik kallutada oma suhtumist, väärtusi ja käitumist muutma. Selline muutus võib toimuda pigem läbi hariduse kui teraapia või sunduse. (Varm 2005: 5- 6)

Õigusrikkujate jaoks väljatöötatud programmid, mis pakuvad hariduse omandamise või töötamise võimalusi, sisaldavad ideed sellest, et haridusel on rehabiliteeriv, resotsialiseeriv mõju või, et kuritegevusel on seos töötusega (Crow 2001: 41).

1971. aastal jõustunud Eesti NSV parandusliku töö koodeksi kohaselt oli süüdimõistetu parandamise ning ümberkasvatamise põhilisteks vahenditeks karistuse kandmise režiim, ühiskonnakasulik töö, poliitiline kasvatustöö, üldhariduslik ja kutsettevalmistus. Üldkeskhariduse omandamine oli koodeksi kohaselt kohustuslik süüdimõistatud noortele, kutsehariduse omandamine oli kohustuslik nendele süüdimõistetutele, kellel ei ole kutset. Süüdimõistetu üldhariduslikku õppust ja kutsettevalmistust ning tema tootmisalase kvalifikatsiooni tõstmist tuli vanglas ergutada ning võtta arvesse tema paranemise ja ümberkasvamise astme määramisel. (Eesti NSV parandusliku töö koodeks 1987)

Kui nõukogudeaegne seadusandlus nägi ette suures ulatuses kinnipeetava *kohustuse* omandada haridus, siis Vangistusseadus näeb ette kinnipeetava *õiguse* omandada vanglatingimustes täpselt samasuguse sisu ja sama hea kvaliteediga haridus kui see, mida on igal inimesel võimalik omandada vabaduses. (Varm 2005: 12)

Kui Vangistusseadus näeb ette kinnipeetava õiguse omandada vanglatingimustes haridus, siis töötama on kohustatud kõik alla 64-aastased, mitteõppivad ja meditsiiniliste vastunäidustusteta süüdimõistatud. Töötavad kinnipeetavad jagunevad kaheks: vanglasisestel majandustöödel hõivatud– abitöölised, koristajad, köögitöölised jt – ning tootmistegevuses hõivatud kinnipeetavad. (Eesti Vanglasüsteemi ... 2004)

Hariduse andmise ja vanglarežiimi vahel võib tekkida vastuolusid, sest haridus keskendub rohkem inimeste võimetele ning ergutab neid osalema ja valikuid tegema; vastandina sellele keskendutakse vanglas julgeoleku ja järelevalve tagamisel pigem inimese negatiivsetele külgedele ja püütakse tema tegevust kontrollida ja piirata (Education in Prison 1990). Vanglaelu reaalsust mõjutabki vangla ülesanne kaitsta õiguskorda ning suunata kinnipeetavad õiguskuulekale

teele. Praktiliselt mõjutab vanglaelu vajadus tagada kinnipeetavate üle järelevalve ning ööpäeva- ja aastaringset eluks vajalikud tingimused. (Varm 2005: 18)

Kinnipeetava vangistumist (indiviidi lõtvumine, aktiivsuse kaotus, harjumine institutsionaliseeritud eluviisiga), vangistusaja negatiivsete tagajärgede kuhjumist ja sellest tulenevaid vabanemisyrgseid toimetulekuprobleeme on kõige õigem leevendada koheldes kinnipeetavat iseseisva subjektina, kes saab vabadusekaotuse kandmise ajal iseseisvalt mõjutada oma elu ja tegevust. Sel juhul on fookuses kinnipeetava võimalused osaleda normaalselt tööelus, saada normaalset palka, saada haridust, mis on sarnane väljaspool vanglat pakutava haridusega, võimalus hoida lähedasi inimsuhteid ning saada osa ühiskonnas üldiselt pakutavatest teenustest. (Takala 1998: 253)

Vanglas harjutatakse inimene sellega, et toimetuleku eest pole vaja muretseda. Asutus korraldab ja annab ette elamisaseme, toidu, rõivad ning sisustab päevad tegevusega. Aastate jooksul harjub kinnipeetav sellega, et tema igapäevaelu sujub ilma, et ise peaks pingutama. Öeldakse, et kinnipeetav ei pea muretsema homse pärast, see tuleb vastavalt päevakavale. Mida pikemat aega on inimene vanglas viibinud, seda enam on ta võõrandunud normaalsest ühiskonnast. Ühiskonnas toimivate kiirete muutuste tõttu võivad pikka aega vanglas viibinud inimesel puududa mitmed toimetuleku seisukohast vajalikud teadmised ja oskused. Vanglast vabanenu võib üritada vanglas omaks võetud tavad üle kanda ellu vabaduses, kuid ei tule toime sel kombel vabaduses. Vangla rutiinse eluga harjunule võib vabaduses igapäevaelu iseseisev korraldamine tunduda võimatu. Ta võib avastada, et ei oska enam elada mujal kui vanglas. (Varm 2005: 24)

13.oktoobril 1989. aastal võeti vastu Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus R (89) 12 Haridus vanglas, milles on toodud nõue, et kõikidel kinnipeetavatel peab olema võimalus omandada haridust ning et vanglas omandatav haridus peab vastama samadele nõudmisetele kui väljaspool vanglat tegutsevates õppeasutustes. Kõik vanglasüsteemi haldamise ja vanglate

juhtimisega tegelevad inimesed peavad haridustegevust soodustama ja toetama nii palju kui võimalik ning vanglas tuleks igati pingutada, et ergutada kinnipeetavaid aktiivselt osalema igakülgse hariduse omandamisel. Hariduse andmine vanglas hõlbustab oluliselt kinnipeetava naasmist ühiskonda. Võimalust mööda tuleks kinnipeetavatel lubada haridust omandada väljaspool vanglat, kuna õppimise jätkamine pärast lõplikku vanglast vabanemist on tõenäolisem sel juhul kui kinnipeetava koolitus enne vabanemist on toimunud väljaspool vanglat. (Education in Prison 1990: 7-8)

Enamik kinnipeetavaid on võimelised õppima ja neid saab motiveerida (Basic Education 1995: 69). Haridus suudab ergutada ja aidata neid, kes püüavad kuritegevusest loobuda (Vanglaharidus 1990: 11).

Paljude kinnipeetavate vähelubava tausta tõttu on loomulik, et mitmed tulevad hariduse juurde parimal juhul „segamotiividel“. Kinnipeetavad võivad algselt õppetundi tulla näiteks uudishimust või põhjusel, et seal saab (meeste puhul) kohtuda naistega, et tundides valitseb pingevaba õhkkond, et seal on võimalik vabamalt rääkida, et neid koheldakse seal tavaliste inimestena. (Vanglaharidus 1990: 26)

Teadlased on uurinud, kas vanglas saab toimuda loomulik, orgaaniline ja tõeline muutumise või küpsemise protsess tahte jõustamise, väärtuste edastamise ning uute huvide vormumise kaudu. Juhul, kui see on võimalik, siis milline on see protsess; kelle suhtes ta töötab ning millistel tingimustel ta töötab? Stephen Duguid väidab, et indiviidi tõeline rehabilitatsioon, reformatsioon ja isegi muutumine vanglas on võimalik juhul kui vanglasüsteem hülgab vang kui objekt suhtumise. (Varm 2005: 15)

3. UURIMISMETOODIKA

3.1. Uurimismeetod

Käesolevas uurimuses kasutati uurimismeetodina ankeetküsitlust, mis oli nii eestikeelne kui ka venekeelne (vaata lisa 1 ja lisa 2). Ankeetküsitlus oli valikvastustega ja täideti anonüümselt.

3.2. Uuritavad

Ankeetküsitlus viidi läbi Tallinna Vangla nelja vangistusseksiooni kinnipeetavate hulgas. Valimit kirjeldatakse kinnipeetava vanuse, rahvuse, kuriteoliigi, karistusaja pikkuse ja vanglakaristuste arvu järgi. Ankeete jagati 110 ning nendest täideti ja tagastati 78 (vt tabel 1).

Tabel 1. Tagastatud ankeetide arv vangistusseksioonide kaupa

Vangistusseksioon	I	II	III	IV	Kokku
Vastanute arv	21	16	19	22	78

Ankeetküsitlusele vastanud kinnipeetavate seas oli kõige noorem 19- aastane ning kõige vanem üle 51 aasta vana (vt tabel 2 ja tabel 3).

Tabel 2. Kinnipeetavate üldine vanus vastanute hulgas

Kinnipeetavate üldine vanus	19-25 aastat	26-30 aastat	31-35 aastat	36-40 aastat	41-50 aastat	51 ja vanem	Kokku
Vastanute arv	28	18	11	10	9	2	78

Tabel 3. Kinnipeetavate vanus vangistusseksioonide kaupa

Kinnipeetavate vanus	19-25 aastat	26-30 aastat	31-35 aastat	36-40 aastat	41-50 aastat	51 ja vanem	Kokku
I vangistusseksioon	12	6	1	1	1	0	21
II vangistusseksioon	3	3	1	4	5	0	16
III vangistusseksioon	2	7	3	4	1	2	19
IV vangistusseksioon	11	2	6	1	2	0	22
Kokku	28	18	11	10	9	2	78

Ankeetküsitlusele vastanud kinnipeetavate rahvuslik koosseis jagunes: eestlased, venelased, ukrainlased, soomlased ja juudid (vt tabel 4).

Tabel 4. Rahvuslik koosseis vastanute hulgas

Rahvus	Eestlane	Venelane	Ukrainlane	Soomlane	Juut
Vastanute arv	37	34	3	2	1

* Üks vastanutest jättis ankeetküsitluses rahvuse märkimata.

Tallinna Vanglas karistust kandvate kinnipeetavate kontingent on väga erinev, kuna neid on süüdi mõistetud erinevate kuriteoliikide eest (vt tabel 5).

Tabel 5. Kuriteoliigid, mille eest on süüdi mõistetud (vangistusseksiooniti)

Kuriteoliik	I vangistusseksioon	II vangistusseksioon	III vangistusseksioon	IV vangistusseksioon	Kokku
Varavastased	12	5	10	9	36
Isikuvastased	5	8	6	4	23
Rahvatervisevastased	1	1	1	3	6
Riigivastased	0	0	1	0	1

Ametialased	0	0	0	0	0
Ühiskondliku korra ja julgeolekuvastased	6	3	6	6	21

Vastanud kinnipeetavate karistusaja pikkus jääb vahemikku 0,5 – 16 ja enam aastat (vt tabel 6 ja tabel 7).

Tabel 6. Karistusaja pikkus vastanute hulgas

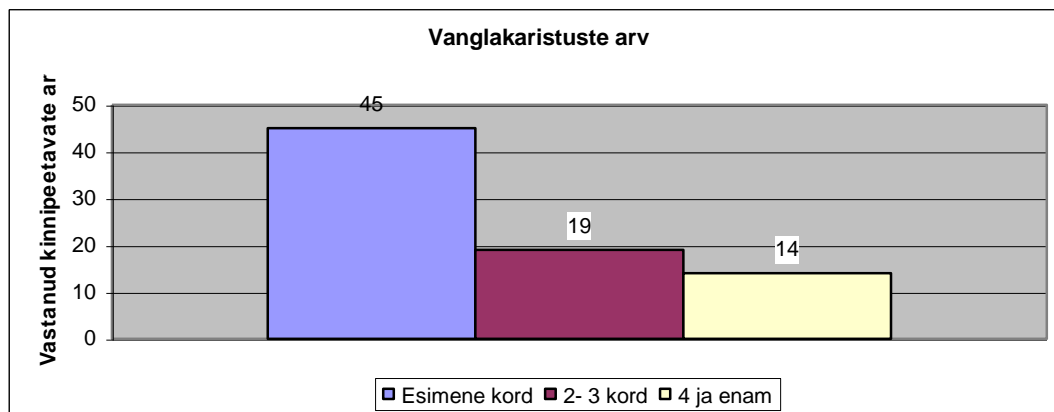
Karistusaja pikkus	0,5-1 aasta	1-2 aastat	2-5 aastat	6-10 aastat	11-15 aastat	16 ja enam aastat	Kokku
Vastanute arv	17	7	24	20	8	1	77

* Üks vastajatest jättis märkimata karistusaja pikkuse

Tabel 7. Karistusaja pikkus vangistusseksioonide kaupa

Karistusaja pikkus	0,5-1 aasta	1-2 aastat	2-5 aastat	6-10 aastat	11-15 aastat	16 ja enam aastat	Kokku
I vangistusseksioon	2	5	7	6	1	0	21
II vangistusseksioon	2	0	5	6	2	1	16
III vangistusseksioon	3	2	6	5	3	0	19
IV vangistusseksioon	10	0	6	3	2	0	21
Kokku	17	7	24	20	8	1	77

Vastanud kinnipeetavate seas on neid, kes kannavad esimest korda vanglakaristust kui ka neid, kes on vanglas neljandat või enam korda (vt joonis 1)

Joonis 1. Vanglakaristuste arv kõigi vastanute hulgas

4. UURIMISTULEMUSED JA JÄRELDUSED

Tallinna Vangla vangistusosakond jaguneb neljaks vangistusseksiooniks ning kinnipeetavad on seksioneeritud järgnevalt: I vangistusseksioon- õppivad kinnipeetavad; II vangistusseksioon- töötavad kinnipeetavad; III vangistusseksioon- osaliselt töötavad ja regulaarselt hõivamata kinnipeetavad; IV vangistusseksioon- regulaarselt hõivamata kinnipeetavad, kõige kinnisem seksioon.

Nagu tabelist 2 näha võib, oli vastanute seas kõige rohkem 19-25-aastaseid kinnipeetavaid (vt tabel 2). Võrreldes vangistusseksioonide kaupa, olid kõige nooremad kinnipeetavad I vangistusseksioonis (vt tabel 3). Kuna I vangistusseksioonis kannavad karistust kinnipeetavad, kes karistuse kandmise ajal on hõivatud õppimisega üldharidus- või kutsekoolis, siis eelpool toodud statistika näitab, et enamik vanglas õppivatest kinnipeetavatest on 19-25-aastased.

Kõige enam 26-30-aastaseid kinnipeetavaid oli III vangistusseksiooni vastanute hulgas, 31-35-aastaseid kinnipeetavaid IV vangistusseksioonis, 36-40-aastaseid kinnipeetavaid nii II kui ka III vangistusseksiooni vastanute seas, 41-50-aastaseid II vangistusseksioonis ning kaks üle 50-aastast vastajat olid III vangistusseksioonis (vt tabel 3).

Uurimustulemused näitavad, et ka IV vangistusseksioonis on palju noori kinnipeetavaid (vt tabel 3). Võib järeldada, et IV vangistusseksiooni kinnipeetavad, kelle vanus on 19-25-aastat, on kas vähem motiveeritud õppima/ töötama või ohtlikud ja neile ei saa võimaldada töötamist või õppimist.

Samas näitavad uurimustulemused, et IV vangistusseksioonis asuvad ka kõige lühema karistusajaga kinnipeetavad (vt tabel 7), millest võib järeldada, et tulenevalt lühikesest karistusajast ei soovi kinnipeetav ise regulaarselt millegagi tegeleda või ei ole vangla pidanud seda otstarbekaks. Kuna I, II ja III vangistusseksioonis olid tulemused karistusaja pikkuse osas enam-vähem samad, siis võib oletada, et nemad on rohkem motiveeritud vangistuse ajal tegelema sihipärase tegevusega, nagu õppima ja töötama.

Kõige rohkem vastanutest kannavad karistust varavastaste kuritegude eest, näiteks vargus väljapressimine, röövimine jne, järgnevad isikuvastased kuritegude, nagu tapmine, vägistamine, tahtlik üliraske kehavigastuse tekitamine, ning ühiskondliku korra ja julgeoleku vastaste kuritegude eest, näiteks huligaansus, liikluskuriteod, kelmus, mootorsõiduki ärandamine jne (vt tabel 5).

Tabel 7 andmetest võib järeldada, miks kinnipeetavad ei saa/ ei taha õppida või tööl käia. Siinkohal toob autor näite, et kinnipeetav, kelle karistusaeg on 0,5-1 aastat, võib leida, et tal pole mõtet üldse kooli minna, kuna tema karistusaeg lõppeb varsti. Samas võime mõelda, miks pikema karistusajaga kinnipeetavad on karistuse kandmise ajal hõivatud õppimisega või töötamisega. Kuna enamik pika karistusajaga kinnipeetavatest on hõivatud töö või õppimisega, siis autor usub, et nad töötavad ja õpivad, kuna nad usuvad, et see aitab neil muutuda paremaks inimeseks ning õppides ja töötades läheb ka karistusaeg kiiremini.

Küsitluse läbiviimise hetkel oli vastanud kinnipeetavatest 22 hõivatud õppimisega ning 19 töötamisega. Vastanutest 37 kinnipeetavat ei õpi ega tööta.

Need 37 kinnipeetavat, kes ei ole regulaarselt hõivatud, st ei õpi ega tööta, kommenteerisid oma hetkeseisu sellega, et nad pigem töötaksid, aga neile ei anta tööd ning töökohti ei ole nii palju. 19-st hetkel töötavast kinnipeetavast töötab üks põhjusel, et Vangistusseaduse kohaselt peab iga kinnipeetav töötama. 13 kinnipeetavat töötab, kuna nad usuvad, et see aitab neid pärast vabanemist

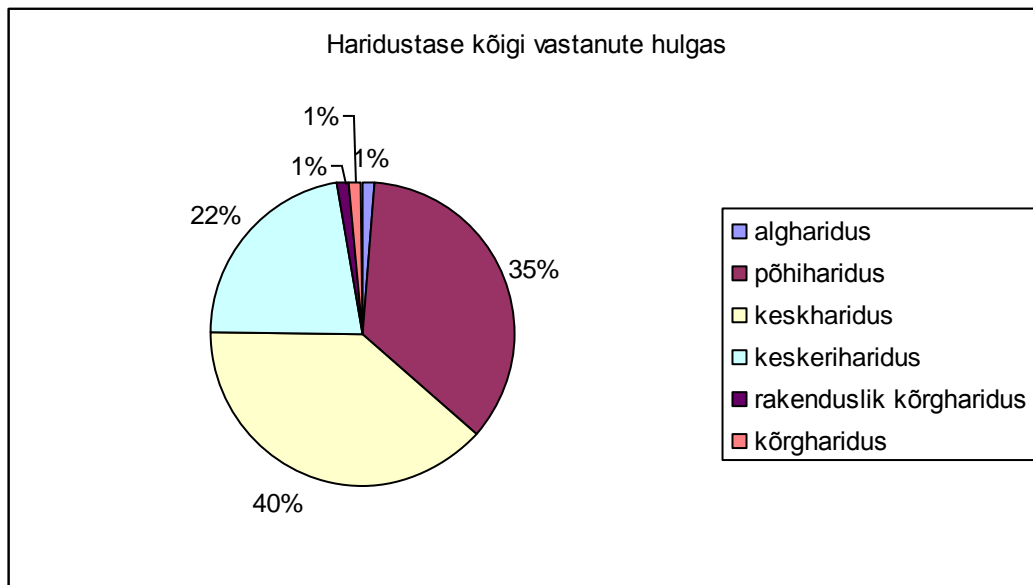
ühiskonnas paremini hakkama saada. Vanglapoolsete soodustuste pärast töötab kolm vastanutest. 37-st mittetöötavast vastanust 2 kinnipeetavat ei tahagi üldse töötada.

Uurimustulemustest selgus, et 45 kinnipeetava jaoks (78-st vastanust) võib karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates aidata neid pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada. 18 kinnipeetava arvates aitab see neid võib-olla, 7 kinnipeetavat ei usu sellesse ning 6 vastanu arvates ei aita vangistuse ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates neid kindlasti mitte. Kaks kinnipeetavat IV vangistusseksioonist jätsid sellele küsimusele ankeetküsitluses vastamata.

Pannes pingeritta kinnipeetavate vastuste põhjal põhjused, mis neid sunnib vanglas viibimise ajal töötama, siis esimesel kohal on asjaolu, et töötamine vanglas aitab neil vabanemisel kohaneda paremini ümbritseva keskkonnaga (9), 8 vastanu arvamusel kohaselt on vanglas viibimise ajal töötamisest vabanedes kasu. 7 kinnipeetavat töötavad karistuse kandmise ajal, kuna töö eest saab raha, 6 kinnipeetava jaoks on põhjuseks, et tööd tehes läheb aeg kiiremini ning 3 vastanut on tähtsaks pidanud asjaolu, et tööd tehes saab vabamalt liikuda.

Vanemad kinnipeetavad on rohkem huvitatud töötamisest ja nooremad õppimisest, mis võib olla tingitud sellest, et noori ja hariduseta kinnipeetavaid ei rakendata tööle, vaid soovitakse, et nad jätkaksid oma haridusteed.

Uurimuses selgub, et vastanute hulgas on kõige rohkem keskharidusega kinnipeetavaid, neile järgnevad põhiharidusega ning keskeriharidusega kinnipeetavad. Vastanute hulgas oli ka üks algharidusega, 1 rakendusliku kõrgharidusega ja 1 kõrgema haridusega kinnipeetav (vt joonis 2).

Joonis 2. Haridustase kõigi vastanute hulgas

I ja III vangistussektiooni vastanute seas oli kõige rohkem põhiharidusega kinnipeetavaid. II vangistussektioonis oli kõige rohkem keskharidusega süüdimõistetuid ning IV vangistussektioonis oli võrdselt esindatud põhi-, kesk- ja keskeriharidus. Nagu eelpool mainitud sai, oli vastanute hulgas ka 1 algharidusega, 1 rakendusliku kõrgharidusega ja 1 kõrgharidusega kinnipeetav ning nad kõik on IV sektioonist (vt tabel 8).

Tabel 8. Vastanud kinnipeetavate haridustase vangistussektioonide kaupa

Haridustase	Alg-haridus	Põhi-haridus	Kesk-haridus	Keskeri-haridus	Rakenduslik kõrgharidus	Kõrg-haridus	Kokku
I vangistus-sektsioon	0	9	7	5	0	0	21
II vangistus-sektsioon	0	2	11	3	0	0	16
III vangistus-sektsioon	0	10	6	3	0	0	19

IV vangistus- seksioon	1	6	6	6	1	1	21
Kokku	1	27	30	17	1	1	77

* Üks vastaja jättis oma hariduse märkimata

Keskerihariduse erialadest oli vastanute seas esindatud mesindus, kahel korral majandus, karusnaha töötlus, kinnisvarahooldus, pottsepp, torulukksepp. Rakenduslik kõrgharidusest oli esindatud elektrik ja torulukksepp ning vastanutest ainus kõrgharidusega kinnipeetav on erialalt insener.

Tallinna Vangla spetsialist-hariduskorraldaja arvamuse kohaselt võib oletada, et tegelikkuses on haridustase kinnipeetavate hulgas veelgi madalam, kuna kinnipeetavad ei saa hariduse tasemetest päris täpselt aru ja nad kalduvad oma haridustaset kõrgemaks hindama kui see tegelikkuses on.

Enne vanglasse sattumist oli 20 kinnipeetavat hõivatud nii töö kui ka õppimisega. 47 vastanut töötas, kuid ei õppinud ning 7 õppis, aga ei töötanud ja 9 ei õppinud ega töötanud enne vanglasse sattumist.

Enne vanglat oli kõige rohkem tööga hõivatud kinnipeetavaid I vangistusseksiooni vastanute hulgas (19) ja kõige vähem II vangistusseksioonis (14). I vangistusseksioonis on ka kõige enam neid kinnipeetavaid, kes olid vabaduses hõivatud nii töö kui ka õppimisega, nimelt 7. Sellele järgneb IV ja II vangistusseksioon, vastavalt 6 ja 5 kinnipeetavat ning III vangistusseksiooni vastanute hulgas oli kõige vähem neid, kes vabaduses olid hõivatud nii töö kui ka õppimisega (2). Kõige rohkem oli neid kinnipeetavaid, kes enne vanglasse sattumist ei õppinud ega ka töötanud IV vangistusseksioonis (4). Sellest võib ka järeldada, miks nad hetkel vanglas olles ei õpi ega tööta- neil lihtsalt puudub harjumus õppida ja/või tööd teha.

Enne vanglasse sattumist olid vastanud hõivatud mitmete erinevate tööde ja ametitega, näiteks Soomes karusnahafarmis töötamine, raua- ja puutööd, talunik, hauakaevamine, kokk, projektijuht, elektrik, ostujuht, reklaamiagent, maakler, metsatöölaine, pingijuht, ekskavaatorijuht, keevitaja, tisler, lihunik, mitmest ankeedist tuli välja ehitamine, FIE, autoremondilukksepp, torulukksepp, töödejuhataja.

Tallinna Vanglas pakutavad grupitööd, programmid ja tegevused on:

- Õppimine üldhariduskoolis
- Õppimine kutsekoolis
- Töötamine
- Anonüümsete Alkohoolikute tugirühm
- Convictuse tugirühm
- Viha juhtimise psühholoogiline programm
- Peresuhete hoidmise ja taastamise programm
- Kirikuüritused

Karistuse kandmise ajal on kinnipeetavate seas olnud kõige populaarsemaks tegevuseks töötamine, sellele järgneb muu tegevus, näiteks sõltuvusprobleemide kursused, sportimine/ spordiüritused- jalgpall, õiguslane nõustamine, muusikaring, kirjandusklubi, seoses töökohavabadusega on iseseisvalt end täiendatud ja loetud harivat kirjandust, käsitööring, televiisori vaatamine ja Playstationiga mängimine, võõrkeelte õppimine, võitlemine toksikomaaniaga, Seksuaaltervise edendamise koolitus. Eelpoolnimetatud tegevustele järgneb õppimine kutsekoolis. Väga tähtsaks on kinnipeetavad pidanud ka Peresuhete hoidmise ja taastamise programmi, osalemist kirikuüritustel ja õppimist üldhariduskoolis. (vt tabel 9)

I vangistussektiooni vastanute hulgas oli kõige populaarsemaks õppimine kutsekoolis, mis on ka ootuspärane, kuna tegu on ju siiski õppivate kinnipeetavatega. Õppimisele kutsekoolis järgnes õppimine üldhariduskoolis ja

muu tegevus. II vangistusseksioonis oli kõige populaarsemaks töötamine, mis on samuti ootuspärane, kuna II seksioonis on töötavad kinnipeetavad. Töötamisele järgnesid osalemine Viha juhtimise programmis ja Peresuhete hoidmise ja taastamise programmis. III vangistusseksiooni vastajate seas oli samuti kõige populaarsemaks tegevuseks töötamine, siis järgnes osalemine Peresuhete hoidmise ja taastamise programmis ning populaarsuselt kolmandana olid esindatud õppimine nii kutse- kui ka üldhariduskoolis ning muu tegevus. IV vangistusseksiooni vastanud kinnipeetavad on karistuse kandmise ajal kõige rohkem tegelenud muude tegevustega, siis järgneb õppimine kutsekoolis ning töötamine ja osalemine Peresuhte hoidmise ja taastamise programmis (vt tabel 9).

Tabel 9. Tallinna Vanglas pakutavates tegevustes osalemine selle karistuse kandmise ajal vangistusseksiooniti

Tallinna Vanglas pakutavad tegevused	I vangistus-seksioon	II vangistus-seksioon	III vangistus-seksioon	IV vangistus-seksioon	Kokku
Õppimine üldhariduskoolis	8	1	3	1	13
Õppimine kutsekoolis	13	2	3	5	23
Töötamine	0	16	7	4	27
AA tugirühm	2	1	0	1	4
Convictuse tugirühm	2	1	2	2	7
Viha juhtimise programm	3	4	1	0	8
Peresuhete hoidmise ja taastamise programm	5	4	5	4	18
Kirikuüritused	7	2	2	3	14
Muu	8	2	3	11	24

Et hõivata enam kinnipeetavaid sihipärasesse tegevusse, peaks 78-st ankeetküsitluses osalejast 40 kinnipeetava arvates vangla juhtkond pakkuma

rohkem huvipakkuvamaid töid ja tegevusi. 28 vastanu jaoks peaks vangla pakkuma kinnipeetavale kindlust, et pärast vabanemist on tal sellest kasu ning paljud pakkusid välja ka muid variante, näiteks:

- Soodustama tegevusi, mitte kitsendama;
- Vangla juhtkond peaks rohkem töötama;
- Organiseerima rohkem töökohti;
- Vanglas on palju andekaid inimesi, kuid neil puudub võimalus eneseteostuse võimalused;
- Olema avatumad ning lubama firmadel alustada millegi tootmist vanglas. Paljud firmad on pakkunud vanglale oma toetust, et luua kinnipeetavatele töökohti, kuid vangla ei taha;
- Võimaldama tegeleda oma huvialadega (nt muusika);
- Oleks rohkem töökohti nende kinnipeetavate jaoks, kellel on pikk karistusaeg;
- Looma alternatiivseid variante tööle;
- Peale pakkumise ka realselt, ilma suurte takistusteta, võimaldama tegevusi, vastasel juhul viib see kinnipeetava tasakaalust välja;
- Arvestama kinnipeetava soovidega;
- Tunnustama kinnipeetavaid;
- Mitte ületama korralikkuse raame, olema kompetentsed ja lojaalsed;
- Kinnipeetavate arendamiseks mõeldud raha tuleks kasutada otstarbekalt, mitte panema enda tasku.

Küsimusele, kuidas kohanesite/ kohanete vanglaeluga, jättis 78-st ankeetküsitluses osalejast 2 kinnipeetavat sellele küsimusele vastamata. 33 küsitletutest vastasid, et hästi, ilma probleemideta, 21 kinnipeetavat on kohanenud vanglaeluga halvasti ning 22 vastanutest on valinud ankeedis variandi c ehk muu, näiteks:

... enam vähem/ ei nii ei naa/ kohanemine võttis aega/ mitte hästi, aga mitte ka halvasti/ alguses halvasti/ väga raskelt/ ei kohanegi/ elu on selline nagu ta on/ Tänu, kiitus Jumalale, ei nurise/ keskmiselt/ ma olen juba unustanud, kus ma viibin/ mitte kuidagi/ Vanglaga ei ole võimalik kohaneda, see on inimväärikuse alandamiseks väljamõeldud koht!/ võimatu kohaneda/ administratsioon provotseerib/ see on suhteline ja raske on vastata, kas hästi või halvasti, kuna alati on võimalik nii ja naa/ alguses halvasti, kuid nüüd tunnen, et hakkab vangistuma ja harjuma siinse eluga, aga õnneks vabanen peagi...

Küsimusele, kuidas vangistus on teid muutnud, on 51 (78-st vastanust) kinnipeetavat vastanud, et vangistus on muutunud neid mõtlikumaks ja hoolivamaks. Kurjaks, agressiivseks ja kättemaksuhimuliseks on vangla muutnud vastavalt 15 ja viimaste puhul 11 kinnipeetavat. 5 vastanut on kaotanud vanglas olles meelegi ja sama palju vastanuid on hakanud ka usklikuks (vt tabel 10). Mõned kinnipeetavad valisid mitu vastuse varianti.

Tabel 10. Vangistuse mõju vangistusseksioonide kinnipeetavatele

Kuidas vangistus on muutnud?	I vangistus- seksioon	II vangistus- seksioon	III vangistus- seksioon	IV vangistus- seksioon	Kokku
Agressiivseks	1	3	3	4	11
Kättemaksu- himuliseks	1	3	4	3	11
Kurjaks	1	3	3	8	15
Kaotanud meelegi	0	0	4	1	5
Mõtlikumaks ja hoolivamaks	18	12	14	7	51
Hakanud usklikuks	3	0	1	1	5

Nagu tabelist 10 on näha, siis kõige enam on vangistus muutnud hoolivamaks ja mõtlikumaks I vangistusseksiooni kinnipeetavaid ning kõige vähem on selliseid

kinnipeetavaid IV vangistusseksiooni vastanute hulgas. II ja III vangistusseksiooni vastajatest on vangistuse ajal muutunud hoolivamaks ja mõtlikumaks vastavalt 12 ja 14 kinnipeetavat.

Kõige rohkem on vangistus muutnud kurjaks IV vangistusseksioonis viibivaid kinnipeetavaid. Sellest võiks järeldada, et enam tuleks kinnipeetavatele karistuse kandmise ajal siiski pakkuda regulaarset tegevust, mis võib vähendada kinnipeetavate muutumist kurjaks, agressiivseks, kättemaksuhimulisemateks. Samas võib vangistuse ajal regulaarne tegevus aidata kinnipeetaval mõtestada hariduse ja töö tähtsust.

Kõige positiivsema suhtumisega kinnipeetavad, kes usuvad, et karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates võib neid aidata pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada, olid I vangistusseksioonis, järgnesid II ja IV ning siis III vangistusseksioon (vt tabel 11). Seda võiks seletada ka sellega, et I vangistusseksiooni kinnipeetavate seas on kõige rohkem noori ning nad on veel elumuredest ja vanglast räsिमата.

Tabel 11. Kinnipeetavate arvamus, kas karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates võib neid aidata pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada

Kas aitab ühiskonnas paremini hakkama saada?	JAH	VÕIB- OLLA	EI USU	KINDLASTI MITTE	Kokku
I vangistusseksioon	15	5	1	0	21
II vangistusseksioon	10	5	0	1	16
III vangistusseksioon	9	6	3	1	19
IV vangistusseksioon	10	3	3	4	20
Kokku	44	19	7	6	76

4.1. Olulisemad järeldused uurimustulemustest

- Tallinna Vangla on üritanud kinnipeetavaid motiveerida neid seksioneerides, mis on osaliselt end õigustanud. Ent samas on selles ka vastuolu, näiteks IV vangistusseksioonis on palju lühikese karistusajaga ning võib oletada, et ka vähem retsiidivseid kinnipeetavaid.
- Kuna I vangistusseksioonis kannavad karistust kinnipeetavad, kes karistuse kandmise ajal on hõivatud õppimisega üldharidus- või kutsekoolis, siis uurimustulemuste põhjal on enamik vanglas õppivatest kinnipeetavatest 19-25-aastased. Seega on vangla leidnud õppijatele eraldi seksiooni loomisega olulise motiveerimise ja suunamise vahendi just noorte madala haridusega kinnipeetavate jaoks, mis ilmselt on muutnud õppimist kui protsessi populaarsemaks ja stabiilsemaks.
- Uurimustulemustest selgus, et 45 kinnipeetava jaoks (78-st vastanust) võib karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates aidata neid pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada. See näitab, et üle poolte vastanutest soovivad midagi teha vangistuse jooksul.
- Kõige enam on kinnipeetavad motiveeritud töötama, kuna töö eest saab raha ja karistusaeg läheb kiiremini.
- Kuna kõige enam on vangistus muutnud kurjaks IV seksioonis viibivaid kinnipeetavaid, võib oletada, et regulaarne sihipärane tegevus vangistuse ajal vähendab kinnipeetavate muutumist kurjaks, kättemaksuhimulisemaks, agressiivseks.

4.2. Ettepanekud

Lähtudes eelpooltoodust, leiab autor, et hõivata enam kinnipeetavaid sihipärasesse tegevusse, tuleks esmalt neile tutvustada võimalusi ja tegevusi, millega on

võimalik karistuse kandmise ajal tegeleda, mis aitab neil planeerida ja sisustada oma päeva ning kogu vangistuses viibimise aega.

Tallinna Vanglal on olemas infovoldik (nii eesti- kui ka venekeelne), mis kajastab erinevaid võimalusi vangistuse ajal olla hõivatud kasuliku tegevusega. Ideaalis peaks kinnipeetav infovoldiku saama vastuvõtuosakonna vastuvõtukambris enne individuaalse täitmiskava (ITK) komisjoni toimumist, et kinnipeetaval oleks võimalik tutvuda vanglas pakutavate võimalustega ja teha komisjonis oma lõplik valik/otsus.

Vanglakaristusest kasvab sageli inimese jaoks eluaegne koorem, mis mõjutab mitmel moel tema hilisemat elukäiku. See võib takistada tal edaspidi töö leidmist või katkestada edasiõppimise võimalused.

Seepärast tuleks luua võrgustik, et peale vabanemist oleks kinnipeetaval koht, kuhu tööle või edasi õppima minna ja oma haridusteed jätkata. Positiivne on see, et hetkel on kinnipeetavatel vabanedes võimalus edasi õppimist jätkata samas koolis (Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium). Kuid kutsehariduses selline võrgustik puudub. Näiteks võiks olla mõningad ettevõtted, kes võtavad kinnipeetava peale vabanemist praktikale ning maksavad selle eest ka miinimumtasu ning edaspidi tagavad ka töökoha.

Kergema karistusaja ning karistuse lõppfaasis olevatele kinnipeetavatele peaks organiseerima rohkem tööd ja õppimisvõimalusi väljaspool vanglat, sest mida pikemat aega viibib inimene vanglas, seda enam võõrandub ta ühiskonnast ning seda nõrgem on tema võime taaskohaneda ühiskonnas. Väljapoole vanglat tööle ja õppima lubamiseks tuleks eelkõige lähtuda kinnipeetavast kui indiviidist.

Tihedama võrgustiku loomine vanglaväliste asutustega (ettevõtted, koolid jms) aitaks enam rehabiliteerida lühikese karistusajaga ja esmakordselt karistatud

kinnipeetavaid ühiskonda. Praegusel hetkel tundub, et nad lihtsalt kannavad oma karistuse ära ja vabanevad, et varsti jälle vanglasse sattuda.

Et motiveerida kinnipeetavaid rohkem tegelema vangistuse ajal sihipärase tegevusega, näiteks töötamine, õppimine on üheks võimaluseks võimaldada kinnipeetavatele enam lühiajalisi väljasõite ning kokkusaamisi lähedaste inimestega.

Samas võiks olla vanglasüsteemis ka nn tööhõivespetsialist, kes töötab kinnipeetavatega vangistuse ajal (aitab leida vabanejale töökohta, teeb koostööd kohalike omavalitsustega). Või teeb seda tööd või peaks tegema seda sotsiaaltöötaja?

Väga vajalik on tagada võimalikult paljudele kinnipeetavatele karistuse kandmise ajal hariduse kättesaadavus ning töökohtade olemasolu, sest see aitab neil vabanedes ühiskonnas paremini hakkama saada.

Üheks oluliseks väliseks motivaatoriks oleks kinnipeetavate õppimise tasustamine, et kinnipeetavad ei peaks raha saamise nimel minema tööle ning saaksid pigem õppida. Kuna autoril puuduvad varasemad kogemused ankeedi koostamisel, siis kahjuks ei kajasta uurimustulemused hästi, miks kinnipeetavad asuvad õppima. Oleks võinud lisada ankeeti näiteks selletaolise küsimuse.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli uurida kinnipeetavate hõivatust ja hõivatusele motiveeritust Tallinna Vangla vangistusseksiooni kinnipeetavate seas. Eesmärk sai täidetud. Hõivatuse all peeti silmas sihipärast tegevust, nagu õppimine, töötamine, rehabiliteerivates programmides osalemine jms.

Olulisemad uurimustulemused on järgmised:

- Vastanute seas oli kõige rohkem 19-25-aastaseid kinnipeetavaid;
- Enamik vanglas õppivatest kinnipeetavatest on 19-25-aastased;
- IV seksioonis on samuti palju noori kinnipeetavaid ning seal asuvad ka kõige lühema karistusajaga kinnipeetavad;
- Küsitluse läbiviimise hetkel oli vastanud kinnipeetavatest 22 hõivatud õppimise, 19 töötamisega, 37 kinnipeetavat ei õppinud ega töötanud, kellest 2 ei tahtnudki vanglas üldse töötada;
- 45 kinnipeetava jaoks võib karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates aidata neid pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada;
- Vastanute hulgas oli kõige rohkem keskharidusega kinnipeetavaid;
- Karistuse kandmise ajal on kinnipeetavate seas olnud kõige populaarsemaks tegevuseks töötamine;
- Vangistus on kõige enam muutnud hoolivamaks ja mõtlikumaks I seksiooni kinnipeetavaid;
- Kõige enam on vangistus muutnud kurjaks IV seksioonis viibivaid kinnipeetavaid;
- Kõige positiivsema suhtumisega kinnipeetavad, kes usuvad, et karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates

grupidöodes ja rühmateraapiates võib neid aidata pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada, olid I sektsioonis.

Esimene püstitatud hüpoteesidest- **kinnipeetavate sihipärane tegevus mõjutab vangistuse täideviimise eesmärke positiivselt**- leidis täielikult kinnitust, sest haridus ja töö suudavad ergutada ja aidata neid kinnipeetavaid, kes püüavad kuritegevusest loobuda. Regulaarse tegevusega hõivatud kinnipeetavad osalevad enam erinevates tegevustes ja on positiivsemalt meelestatud karistuse kandmisel ning neil on helgemad ootused tuleviku suhtes.

Teine hüpotees- **kinnipeetavad pigem tegelevad sihipärase tegevusega vangistuse ajal kui lasevad lihtsalt ajal minna**- leidis samuti kinnitust, kuna uurimustulemustest selgus, et 78-st vastanust 45 kinnipeetava jaoks võib karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates aidata neid pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada, st et üle poolte vastanutest soovivad vangistuse jooksul millegagi tegeleda.

Kolmas hüpotees- **kõige enam on kinnipeetavad motiveeritud töötama, kuna töö eest saab raha ja karistusaeg läheb kiiremini**- leidis kinnitust osaliselt, sest kinnipeetavad on tõesti motiveeritud töötama, aga uurimustulemustest selgus, et ankeetküsitluse esitamise hetkel 19-st töötavast kinnipeetavast, töötavad 13, kuna nad usuvad, et see aitab neid pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada.

SUMMARY

This thesis is written on the topic of “Motivating detainees on the purpose of engaging”.

The font size of the main part of the thesis is 12, the text style is Times New Roman.

This thesis is written in Estonian language with an additional summary in English. It consists of 58 pages and is divided into four chapters. 18 sources have been used.

Keywords: detainee, prison, education, working, the engagement of detainees, engagement, motivation.

The objects of research of thesis are the detainees of the four imprisonment sections of Tallinna Prison. The sample is described according to the detainee`s age, nationally, crime type, the duration of the sentence and the number of imprisonments.

The purpose of thesis is to research the engagement and the motivation to engagement among the detainees of the imprisonment section of Tallinna Prison.

As the research method, the detainees of the imprisonment section of Tallinna Prison were asked to fill out a questionnaire.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Basic Education in Prisons, 1995. United Nation ja UNESCO Institute for Education: Maryland State Department of Education, Office of Correctional Education, 200 West Baltimore Street, USA, 204 lk
2. Crow, I., 2001. The Treatment and Rehabilitation of Offenders. London, Thousand Oakes, New Dehli: SAGE Publications.
3. Education in Prison, 1990. Recommendation No. R (89) 12 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe, Strasbourg
4. Eesti NSV parandusliku töö koodeks, 1987. Tallinn: Eesti Raamat
5. Eesti Vabariigi Haridusseadus, **RT 1992, 12, 192; RT I 2005, 65, 498**
6. Eesti Vanglasüsteemi aastaraamat 2003, 2004. Eesti Vabariigi Justiitsministeerium
7. Elliot, A. J., Dweck, C. S., Covington, M. V., 2005. Handbook of Competence and Motivation, New York, London: Guilford Press, XVI, 704 lk
8. Vanglaharidus, 1990. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee vastuvõetud soovitus R (89) 12 ja seletuskiri, Strasbourg
9. Freeman, R. M., 1999. Correctional Organization and Management. Public Policy Challenges, Behaviour and Structure. Boston: Butterworth-Heinemann
10. Furchtgott, E., Wilkes- Furchtgott, M., 1999. Aging and Human Motivation, New York: Kluwer Academic; Plenum Publishers, 396 lk
11. Krull, E. 2000. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat, Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 637 lk
12. McClelland, D. C., Human Motivation, 1985. New York: Scott, Foresman and Company, 663 lk
13. Reeve, J., Understanding Motivation and Emotion, 1992. University of Rochester: River Campus, Harcourt College Publishers, 590 lk

14. Takala, M., 1998. Ammattikoulu muurin takana, Riihimäen ammattioppilaskoulun viisi vuosikymmentä (1948-1998), Vammalan Kirjapaino Oy
15. Trotter, C., Töö mittevabatahtliku kliendiga. Praktiline teejuht
16. Vadi, M., 2004. Organisatsioonikäitumine, Tartu Ülikooli Kirjastus, 339 lk
17. Vangistusseadus, **RT I 2000, 58, 376; RT I 2006, 12, 79**
18. Varm, K., 2005. Vanglast vabadusse: siirdeperioodi võimalused ja probleemid hariduse kontekstis. [Magistritöö]. Tallinn: Tallinna Ülikool, Sotsiaalteaduskond, Sotsiaaltöö osakond, 66 lk

LISA 1. Ankeetküsitlus eesti keeles

Tere! Olen Sisekaitseakadeemia III kursuse üliõpilane ning paluksin Teie abi uurimuse läbiviimisel. Ankeet on anonüümne.

Sobivaimale variandile tõmmake ring ümber.

1. Kui vana Te olete?

19 - 25	31 - 35	41 - 50
26 - 30	36 - 40	51 - ...

2. Mis rahvusest Te olete?

- a) eestlane
- b) venelane
- c) muu

3. Milline haridus Teil on?

a) Algharidus (1. - 4. klassi)	d) Keskeriharidus: eriala.....
b) Põhiharidus (5. - 9. klassi)	e) Rakenduskõrgharidus:
eriala.....
c) Keskharidus (10. - 12.
klassi)	f) Kõrgharidus: eriala.....

4. Kui pikk on Teie karistusaeg?

a) 0.5 - 1
aastat	c) 2 - 5 aastat	f) 16 - ... aastat
b) 1 - 2 aastat	d) 6 - 10 aastat	
	e) 11 - 15 aastat	

5. Mille eest on Teid süüdimõistetud?

- a) varavastased (nt vargus, väljapressimine, röövimine)

- b) isikuvastased (nt tapmine, vägistamine, tahtlik üliraske kehavigastuse tekitamine)
- c) rahvatervisevastased (narkootikumidega seotud kuriteod)
- d) riigivastased (nt salakaubavedu)
- e) ametialased (nt altkäemaksu andmine ja võtmine)
- f) ühiskondliku korra ja julgeoleku vastased (nt huligaansus, liikluskuriteod, kelmus, mootorsõiduki ärandamine)

6. Mitmendat korda kannate karistust vanglas?

- a) Esimest korda
- b) 2 - 3 korda
- c) 4 ja rohkem korda

7. Kas Te töötasite enne vanglasse sattumist?

- a) Jah
- b) Ei

Kui vastasite jaatavalt, siis täpsustage, millist tööd Te tegite.....

8. Kas Te õppisite enne vanglasse sattumist?

- a) Jah
- b) Ei

Kui vastasite jaatavalt, siis täpsustage, kus koolis Te õppisite

9. Hetkel vanglas viibides Te, kas:

- a) õpitate
- b) töötate
- c) õpitate ja töötate
- d) ei õpi ega tööta
- e) muu (nt haigus, invaliidsus, vanadus).....

10. Kas karistuse kandmise ajal vanglas õppimine, töötamine, osalemine erinevates grupitöodes ja rühmateraapiates võiks Teid aidata pärast vabanemist ühiskonnas hakkama saada?

- a) jah
- b) võib- olla
- c) ei usu
- d) kindlasti mitte

11. Kas Te töötate/ei tööta vanglas viibimise ajal, kuna

- a) vangistusseaduse kohaselt peab iga kinnipeetav töötama
- b) see aitab mind pärast vabanemist ühiskonnas paremini hakkama saada
- c) tahate saada vanglapoolseid soodustusi
- d) ei taha töötada
- e) ei saa töötada (nt tervislikel põhjustel, õppimine)

12. Mida peaks Teie arvates tegema vangla juhtkond selleks, et hõivata enam kinnipeetavaid nõ kasulikku tegevusse?

- a) pakkuma rohkem huvipakkuvamaid tegevusi/ töid
- b) pakkuma kinnipeetavale kindlust, et pärast vabanemist on tal sellest kasu
- c) muu.....

13. Kui Te töötate vanglas viibimise ajal, siis mis Teil selleks kõige enam sunnib?

- a) töö tegemise eest saab raha
- b) tööd tehes läheb aeg kiiremini
- c) tööd tehes saan liikuda vabamalt
- d) töötamine vanglas aitab mul vabanemisel kohaneda paremini ümbritseva keskkonnaga
- e) pärast vabanemist on mul sellest kasu

14. Millistes tegevustes oled osalenud selle karistuse kandmise ajal?

- a) õppimine üldhariduskoolis
- b) õppimine kutsekoolis
- c) töötamine
- d) osalenud Anonüümsete Alkohoolikute tugirühmas
- e) osalenud Convictuse tugirühmas
- f) osalenud Viha juhtimise kursusel
- g) osalenud Peresuhete hoidmise ja taastamise programmis
- h) osalenud kirikuüritustel
- i) muu

15. Kuidas on vangistus Teid muutnud?

- a) agressiivseks
- b) kättemaksuhimuliseks
- c) kurjaks
- d) olete kaotanud meelekindluse
- e) olete muutunud mõtlikumaks, hoolivamaks
- f) olete hakanud usklikuks

16. Kuidas kohanesite / kohanete vanglaeluga?

- a) hästi, ilma probleemideta
- b) halvasti
- c) muu.....

Suur tänu koostöö eest! ☺

- б) Против личности (убийство, изнасилование, нанесение тяжелых телесных повреждений)
- в) Против здоровья народа (преступления, связанные с наркотиками)
- г) Против государства (транспортировка подпольного товара)
- д) Должностные (взятки)
- е) Против общественного порядка и безопасности (хулиганство, мошенничество, угон транспортных средств)

6. Который раз Вы отбываете наказание?

- а) Первый раз
- б) 2 – 3 раз
- в) 4 и больше

7. Вы работали до заключения в тюрьму?

- а) Да
- б) Нет

Если ответили утвердительно, то уточните, какую работу Вы выполняли.....

8. Учились ли Вы до заключения в тюрьму?

- а) Да
- б) Нет

Если Вы ответили утвердительно, то уточните, где Вы учились и чему.....

9. В данное время в тюрьме Вы

- а) Учитесь
- б) Работаете
- в) Учитесь и работаете
- г) Не учитесь и не работаете

д) Иное (болезнь, инвалидность, старость).....

10. Поможет ли Вам после освобождения посещение школы, работа, участие в различных группах во время нахождения в тюрьме?

- а) Да
- б) Может быть
- в) Не верю
- г) Точно нет

11. Работаете/не работаете в тюрьме так как

- а) По закону все заключенные должны работать
- б) Это поможет мне после освобождения из тюрьмы
- в) Хотите получить какие-то льготы от тюрьмы
- г) Не хочу работать
- д) Не могу работать (по причине здоровья, учёба)

12. Что должно сделать руководство тюрьмы, чтобы привлечь больше заключенных в полезную деятельность?

- а) Предлагать больше интересной деятельности/работы
- б) Предлагать заключенным определённость, чтобы после освобождения от этого была польза
- в) Иное.....

13. Если Вы работаете в тюрьме, то зачем?

- а) За работу получаю деньги
- б) Время идёт быстрее
- в) Могу передвигаться более свободно по территории
- г) Работа в тюрьме поможет мне лучше ориентироваться в окружающем меня мире после освобождения
- д) После освобождения мне будет от этого польза

14. Чем Вы занимаетесь, находясь в заключении?

- а) Учёба в школе
- б) Учёба в ПТУ
- в) Работа
- г) Участие в группе Анонимных Алкоголиков
- д) Участие в группе Конвиктус
- е) Участие в группе Управление гневом
- ж) Участие в Семейном проекте
- з) Участие в церковных мероприятиях
- и) Иное.....

15. Каким Вы стали во время тюремного заключения?

- а) агрессивным
- б) мстительным
- г) злым
- д) потеряли решительность и упорство
- е) стали более внимательным, заботливым
- ж) стали верующим

16. Как свыклись с жизнью в тюрьме?

- а) Хорошо, без проблем
- б) Плохо
- в) Иное.....

Большое спасибо за сотрудничество! ☺